

منشا درک علیت (۲ از ۲)

دیوید هیوم	اکثر تجربه گرایان	دکارت
علیت را نمی توان از طریق مشاهده ی حسی به درست آورد.	اصل علیت به صورت تجربی درک می شود.	اصل علیت غیر تجربی است.
حس تنها می تواند توالی، رنگ ها و شکل ها و اموری از این قبیل را به ما نشان دهد.	انسان از طریق حس، توالی پدیده ها را مشاهده می کند و رابطه ی ضروری میان علت و معلول را در می یابد.	جزء اصول اولیه است.
بر اثر تکرار توالی پدیده ها در ذهن ما چنین انعکاسی می یابد که یک رابطه ی ضروری به نام علیت میان پدیده ها هست.		فطری و مادرزادی درک می شود.
این انعکاس ذهنی را «تداعی» می نامند و می گوید تداعی علیت چیزی جز یک حالت روانی ناشی از توالی پدیده ها نیست.		یافتن مصادیق علیت نیازمند تجربه و آموزش است.

دیدگاه فلاسفه ی مسلمان درباره ی چگونگی درک علیت:

۱- اصل علیت یک قاعده ی عقلی است. (یعنی اصل علیت به صورت عقلی درک شود.)

۲- اصل علیت از تجربه به دست نمی آید، بلکه خودش اساس و پایه ی هر تجربه ای است.

۳- انسان به صورت مادرزادی و از بدو تولد علیت را درک نمی کند.

اصل امتناع اجتماع نقیضین:

دو چیز که نقیض یکدیگر هستند محال است که باهم جمع شوند. مثلاً وجود یک چیز با عدم آن جمع نمی‌شود؛ یعنی یک چیز نمی‌تواند هم موجود باشد و هم موجود نباشد یا یک چیز نمی‌تواند هم خودش باشد هم غیر خودش. مثلاً مثلث نمی‌تواند هم مثلث باشد و هم غیر مثلث.

نحوه‌ی درک اصل علیت نزد فلاسفه‌ی مسلمان:

همین که ذهن انسان شکل گرفت متوجه اصل امتناع اجتماع نقیضین می‌شود. بر اساس این اصل در می‌یابد پدیده‌ها خودبه‌خود به وجود نمی‌آیند؛ زیرا این که چیزی خودش به خودش وجود دهد به معنای آن است که چیزی که نیست، باشد؛ به عبارت دیگر اگر پدیده‌ای خود به خود به وجود آید، وجود و عدم آن جمع می‌شود که این همان اجتماع نقیضین است که محال بودن آن بدیهی است.

نتیجه: بر اساس قاعده‌ی عقلی امتناع اجتماع نقیضین پی می‌بریم که هر پدیده‌ای علتی دارد و خود به خود به وجود نیامده است.

نزد فلاسفه‌ی مسلمان کشف علل امور طبیعی از طریق حس و تجربه صورت می‌گیرد اما خود اصل علیت از طریق عقلی به دست می‌آید؛ نه تجربی.

نکته: کشف علل امور ماوراءالطبیعه (مجردات) از طریق تجربه صورت نمی‌گیرد بلکه از طریق دیگر (عقل یا شهود) صورت می‌گیرد.

تفاوت دیدگاه‌ها و شباهت‌ها درباره‌ی علیت:

شباهت فلاسفه‌ی مسلمان و دکارت:

۱- درک علیت غیر تجربی است.

۲- یافتن مصادیق علت و معلول در عالم طبیعت نیازمند تجربه است.

تفاوت فلاسفه‌ی مسلمان و دکارت:

دکارت: درک علیت مادرزادی و فطری و بدیهی است.

فلاسفه‌ی مسلمان: درک علیت با استدلال عقلی صورت می‌گیرد.

شباهت هیوم و فلاسفه‌ی مسلمان و دکارت:

علیت به صورت تجربی درک نمی‌شود.

تفاوت هیوم با سایر دیدگاه‌ها:

هیوم: علیت یک امر ذهنی و غیر واقعی است.

سایر دیدگاه‌ها (دکارت، فلاسفه‌ی مسلمان، تجربه‌گرایان) : اصل علیت امری واقعی است.